

УДК 159.953(063)

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету психології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
протокол № 4 від 06.06. 2025 р.

Редакційна колегія:

- Н. П. Крейдун** – голова оргкомітету, декан факультету психології, кандидат психологічних наук; професор кафедри прикладної психології;
В. О. Олефір – співголова оргкомітету, завідувач кафедри загальної психології, доктор психологічних наук;
В. В. Плохих – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри загальної психології.

П15 Пам'ять і особистість : матеріали наук.-практ. конф., 29 травня. 2025 р. Харк. нац. ун-т. — Харків: 2025. — 182 с.

Збірник містить тези доповідей науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження професора Григорія Кузьмича Середи. У матеріалах розглядається роль пам'яті у формуванні особистості, суспільства та культури. Обговорюються сучасні підходи до вивчення пам'яті в психологічному, соціальному, історичному та цифровому контекстах, а також аналізується її значення у подоланні травматичного досвіду та відновленні цілісності особистості.

Для викладачів, докторантів, аспірантів, студентів психологічних факультетів закладів вищої освіти.

© Автори статей, 2025

© Харківський національний університет
імені Н. В. Каразіна, 2025

Зміст

Байєр О. О. МЕХАНІЗМИ ПЕРЕДАЧІ МІЖПОКОЛІННОЇ ТРАВМИ.....	7
Бєлавіна Т. І., Коробанова О. Л. РОЛЬ ПАМ'ЯТІ У СТАНОВЛЕННІ ТА ВДОСКОНАЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	11
Богдан Ж. Б. ПСИХОЛОГІЧНА ПАМ'ЯТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	14
Боснюк В. Ф. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ОСОБИСТОСТІ	18
Гадяцька Ю. О., Кочарян І. О. СПІВЗАЛЕЖНІСТЬ ТА СТИЛІ ПРИВ'ЯЗАНOSTІ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТА КОГНІТИВНО-АФЕКТИВНИЙ ВИМІРИ	22
Гарькавець С. О. ПРО ПАМ'ЯТЬ ТА ЇЇ СПРЯМОВАНІСТЬ У МАЙБУТНЄ	25
Гімасєва Ю. А., Кобеньєв Є. К. Я-КОНЦЕПЦІЯ У ЗВ'ЯЗКУ З СУБ'ЄКТИВНИМ БЛАГОПОЛУЧЧЯМ У СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ.....	28
Гімасєва Ю. А., Невосєнна О. А. СУСПІЛЬНИЙ ДОСВІД У КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЇ ВІКОВОГО РОЗВИТКУ	31
Дикань В. О. РОЛЬ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ У ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ ЕМОЦІЙНИМИ ВИМОГАМИ ПРАЦІ, ЕМОЦІЙНИМ ДИСОНАНСОМ ТА ЕМОЦІЙНИМ ВИСНАЖЕННЯМ.....	34
Ельканов Д. К. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЕМОЦІЙНУ СФЕРУ ГРОМАДЯН.....	38
Жорник Є. В., Заїка Є. В., Митроченко О. Є. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПІЗНАВАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ З РУХОВИМИ ДІЯМИ.....	40
Заїка Є. В., Кузнєцов М. А. ВІТЧИЗНЯНА ПСИХОЛОГІЯ ПАМ'ЯТІ: З ЧИМ МИ УВІЙШЛИ ДО ХХІ СТОЛІТТЯ?.....	45
Зуєв І. О. ОБРАЗИ В МОДЕЛЯХ ПАМ'ЯТІ ДОСЛІДНИКІВ З ХАРКІВСЬКОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ШКОЛИ	50
Клімушева Г. С. ПАМ'ЯТЬ ЯК ПРОВІДНИЙ ЧИННИК В ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ МУЗИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ.....	53

основою когнітивного функціонування, а й чинником соціального буття людини, її включення в культуру, спільноту й історичний простір.

Список використаних джерел.

1. Галушак М. С. (2024). Феномен пам'яті та особистісна ідентичність: особливості взаємозв'язку. *Культурологічний альманах*, (1), 21. DOI: 10.31392/cult.alm.2024.1.21
2. Руденко Ю. (2020). Інтеграційний потенціал історичної пам'яті в контексті формування консолідаційної моделі національної ідентичності. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право, 2(46). DOI: 10.20535/2308-5053.2020.2(46).226608
3. Захарченко Є., Клевака Л. П. (2023). Особливості розвитку пам'яті у студентському віці. У: Прояви резиліентності на різних рівнях системи: сім'я, освіта, суспільство під час війни. Полтава: Нац. ун-т ім. Юрія Кондратюка, с. 152–155.
4. Чорна А. (2022). Особливості процесу запам'ятовування у підлітковому віці. Актуальні проблеми психології в закладах освіти, 5. DOI: 10.31812/psychology.v5i.7379
5. Bruner, J. (2005) Zhizn kak narrativ [Life as a narrative]. *Postneklassicheskaya psihologiya* [Post-non-classical psychology]. N. 1 (2). P. 9– 29 (in Russian)
6. Douglas, S. T. (2019). Narrating Identity: The impact of literary reading on storied autobiographical memory development. A thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy. University of Alberta. 152 p.
7. McAdams, D. P. (2008). Personal narratives and the life story. *Handbook of personality: Theory and research*, 3, 242-262.

Богдан Ж. Б.

Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

ПСИХОЛОГІЧНА ПАМ'ЯТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Актуальність роботи обумовлена тим, що у сучасному світі, де соціальна динаміка є швидкоплинною, а роль міжособистісних контактів є

вирішальною, особливого значення набуває психологічний вимір пам'яті про взаємодію. Пам'ять соціального досвіду – це не лише когнітивне збереження фактів, а й емоційне, ролеве, ціннісне кодування досвіду спілкування, що впливає на розвиток гнучких навичок. Саме ці навички – комунікативна креативність, соціальний інтелект, діалогічність – є основою адаптивної, конструктивної участі особистості у суспільному житті.

Сучасні дослідження підкреслюють, що соціальна пам'ять формується не лише через індивідуальний досвід, але й через колективні та культурні практики. Існує інтегративна модель, яка описує когнітивні механізми, що активуються під час колективного згадування, змінюючи пам'ять як на індивідуальному, так і на груповому рівнях. Це свідчить про те, що пам'ять соціальної взаємодії є динамічним процесом, який впливає на формування гнучких навичок.

Крім того, дослідження показують, що соціальні зв'язки можуть покращувати когнітивну гнучкість і сприяти здоров'ю мозку. Наприклад, регулярне спілкування допомагає зберігати гнучкість мозку та може підвищити його стійкість, що є важливим для розвитку гнучких навичок [3].

Таким чином, актуальність дослідження полягає в необхідності розуміння того, як психологічна пам'ять соціальної взаємодії впливає на формування гнучких навичок майбутніх фахівців. Це знання є ключовим для розробки ефективних освітніх програм, спрямованих на розвиток soft skills, що є критично важливими в умовах сучасного суспільства [1].

Мета дослідження обумовлена аналізом зв'язку між рівнем розвитку soft skills та здатністю зберігати, трансформувати і використовувати пам'ять про соціальні взаємодії у майбутніх фахівців різних спеціальностей.

Дослідження охопило здобувачів п'яти освітніх профілів: психологія, соціологія, економіка, політологія та технічні спеціальності. Використано батарею психодіагностичних методик, спрямованих на вимірювання комунікативної гнучкості, соціального інтелекту, самопрезентації, командотворення, діалогічності, інтеркультурної взаємодії, а також метакогнітивної рефлексії та самоефективності.

Основні результати проведеного емпіричного дослідження підкреслюють, що майбутні психологи значно частіше, ніж інші фахівці, демонструють рольову пластичність, високу чутливість до міжособистісних нюансів, здатність до прогнозування поведінки інших, як результат усвідомленого збереження та аналізу досвіду взаємодії. Їхня

соціальна пам'ять включає не лише знання, але й емоційно забарвлені патерни комунікації, які стають ресурсом гнучкої поведінки.

У здобувачів технічних спеціальностей така пам'ять фрагментарна, мало емоційно забарвлена, що ускладнює гнучке реагування у складних соціальних ситуаціях. Їхня комунікативна поведінка менш варіативна, що знижує якість взаємодії в команді та діалогічному просторі.

Здобувачі економічного профілю демонструють середній рівень розвитку гнучких навичок, проте схильні до стратегії зосередженості на результаті, що може сприяти функціональній взаємодії, але не завжди забезпечує емоційну підтримку в команді. Їхня соціальна пам'ять містить фрагменти спільної діяльності, проте менш пов'язана з рефлексією ролей чи міжособистісного контексту.

Здобувачі соціологічного напрямку виявляють здатність до системного аналізу соціальних ролей і зв'язків, однак демонструють нижчу гнучкість у персональній комунікації. Їхня пам'ять про взаємодію орієнтована радше на соціальні структури, ніж на індивідуальні патерни поведінки.

Здобувачі політологічного напрямку характеризуються вираженішими навичками самопрезентації, проте ці навички часто залишаються формальними, орієнтованими на ролеве відтворення, а не на реальне гнучке включення в комунікацію. Соціальна пам'ять у них містить стандартизовані моделі взаємодії, що може обмежувати спонтанність і діалогічність.

Таким чином, тип професійної підготовки значною мірою впливає на характер пам'яті соціальної взаємодії, а отже, і на якість формування soft skills, необхідних для конструктивної та відповідальної участі в соціальному середовищі.

Також встановлено, що успішні здобувачі краще інтегрують досвід соціальних ситуацій у пам'яттєвий контекст, використовують його для самокорекції, демонструють більший розвиток стратегічного мислення, метапізнання, самомоніторингу.

Висновки. Психологічна пам'ять соціальної взаємодії виступає ключовим механізмом формування soft skills у майбутніх фахівців. Вона не лише забезпечує збереження попереднього досвіду спілкування, а й виконує важливі функції, що сприяють розвитку гнучкої, адаптивної поведінки. Завдяки механізмам пригадування та реконструкції досвіду взаємодії, особистість здатна відтворювати ефективні комунікативні

стратегії, які виявилися продуктивними у минулих ситуаціях. Соціальна пам'ять також дозволяє оцінювати емоційну атмосферу спілкування, структурувати рольові позиції та формувати уявлення про прийнятні межі поведінки в конкретному соціальному контексті.

Крім того, психологічна пам'ять виконує адаптаційну функцію, забезпечуючи перенесення попереднього досвіду у нові формати комунікації, як очні, так і дистанційні, міжособистісні чи групові, формальні або неформальні. Саме здатність до такого трансферу соціального досвіду є підґрунтям розвитку стратегічного мислення, емоційної зрілості, міжособистісної чутливості, тобто тих компонентів *soft skills*, які дедалі частіше визначають професійну успішність фахівця в умовах змінного соціального середовища.

Таким чином, формування *soft skills* не може розглядатися поза контекстом соціальної пам'яті: саме вона закладає основи інтерперсональної ефективності, рефлексивності та здатності до діалогу, як базових характеристик сучасного фахівця, здатного не лише адаптуватися до змін, а й конструктивно взаємодіяти в соціумі.

Освітній процес має сприяти не лише формуванню нових навичок, а й рефлексії попереднього соціального досвіду, його осмисленню та переносу в нові професійні ситуації. Це відкриває перспективи для розробки тренінгових програм розвитку «пам'яті взаємодії» як ресурсу професійної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Богдан Ж. Б. Теоретичне обґрунтування моделі гнучких навичок особистості сучасного фахівця. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Psychological Sciences*. 2023. № 1. С. 20–30. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2023-1-3> (дата звернення: 21.04.2025).
2. Павелків Р., Корчакова Н., Безлюдна В. Проблема просоціального розвитку особистості у структурі освітнього контенту. *Психологія: реальність і перспективи*. 2021. № 15. С. 126–134. URL: <https://doi.org/10.35619/praprv.v1i15.194> (дата звернення: 21.04.2025).
3. Soft Skills Are Hard Skills—A Historical Perspective / S. Iorio et al. *Medicina*. 2022. Vol. 58, no. 8. P. 1044. URL:

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АВТОБІОГРАФІЧНОЇ ПАМ'ЯТІ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність роботи. Сьогодні уявлення про пам'ять як унітарний процес поступається місцем моделям, що трактують пам'ять як ансамбль взаємодіючих мнемічних підсистем, які злагоджено виконують різноманітні функції особистості [4, 7]. Однією з таких підсистем довготривалої пам'яті (разом з епізодичною та семантичною) виступає автобіографічна пам'ять. Вона є однією з недостатньо досліджених у психології мнемічних процесів, а її інтерпретація в працях різних дослідників вирізняється складністю та неоднозначністю трактування.

Проблемне поле досліджень автобіографічної пам'яті є доволі широким і знаходиться в процесі методологічної розробки, актуалізує безліч конкретно-наукових дискусій відносно її специфіки, механізмів її розвитку, варіантів структуризації та функціонального навантаження. [3, с. 8]. Цим і обумовлений інтерес до тематики автобіографічної пам'яті, принципова необхідність її подальшого дослідження у співвідношенні з фундаментальними проблемами психології.

Мета нашої роботи полягала в розгляді психологічних аспектів автобіографічної пам'яті особистості.

Основні результати. Вперше термін «автобіографічна пам'ять» запровадив Дж. Робінсон для розмежування пам'яті про себе та про навколишній світ [6]. Цей вид пам'яті він розуміє як досить складні ментальні репрезентації сцен і категорій, що мають особистісне значення для індивіда. У найзагальнішому варіанті автобіографічну пам'ять можна визначити як підсистему пам'яті, яка оперує спогадами про різні особистісно значущі події та стани. Її функціонування завжди супроводжується особливим станом автоноезису й слугує підґрунтям для переживання себе як унікального, неповторного й тотожного самому собі суб'єкта та індивідуальності. Мнемічні образи автобіографічної пам'яті існують у вигляді «живої картини», залежать від емоційно-мотиваційної спрямованості особистості, в момент активізації дають можливість знов зануритися в афективний стан, актуальний на момент події.